

Viite:

Pohjanmaan hyvinvointialueen lausuntopyyntö 2.1.2025

Pohjanmaan hyvinvointialue on toimittanut 2.1.2025 kirjatun lausuntopyynnön Teese Botnia Oy Ab:n /Alerte:n /Stöd Botnia Tuki Oy Ab:n osakkeenomistajille. Lausunnossa pyydetään mahdollisia kommentteja liittyen ruoka- ja siivouspalveluiden järjestämistä koskevaan konsulttiselvitykseen.

Vaasan kaupunki toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Vaasan kaupungille toimitetun konsulttiselvityksen mukaan *”toimeksiannon tavoitteina on luoda päätöksenteon tueksi esiselvitys siitä, kannattaako ruoka- ja siivouspalveluita ostaa in house -yhtiöiltä vai kilpailuttaa toiminta. Olennainen tekijä päätöksenteossa on arvio kilpailutuksella saavutettavasta kustannustasosta.”*

Edelleen selvityksen mukaan *”Johdon toivomuksena on tarkastella kolmea vaihtoehtoista mallia 1) jatketaan kolmen in house -yhtiön kanssa 2) toiminta keskitetään yhteen in house -yhtiöön 3) palvelut hankitaan kilpailuttamalla. Lisäksi arvioidaan vaikutukset in house -yhtiöihin ja niiden henkilökuntaan. Lisäksi pyritään saamaan aikaan yhtenäiset palvelumääritykset ja tunnistamaan tarvittavien valmistuskeittiöiden vuokratkustannukset.”*

Päätöksenteko pohjautuu selvityksen mukaan olennaisesti **kilpailutuksella saavutettavaan kustannustasoon**. Saatu yhteenveto konsulttiselvityksestä jää niin suppealle tasolle, että asiaan on haasteellista ottaa kantaa.

Kustannustason arviointi vaikuttaa perustuneen pitkälti muiden toimijoiden arvioihin ja vertailuihin. Varsinaisen kilpailutuksen tulokset määräytyvät kuitenkin lopulta alueellisten markkinaolosuhteiden sekä paikallisten erityispiirteiden mukaan. Vertailun pohjana käytetyillä toimijoilla / hyvinvointialueilla voi olla erilaisia prosesseja, toimintamalleja sekä palvelun tasoa ja laatua koskevia eroavaisuuksia sekä eroja toimipisteiden etäisyyksissä verrattuna Pohjanmaan hyvinvointialueeseen. Tästä syystä emme näe, että mahdollisen kilpailutuksen lopputuleman osalta voitaisiin vetää pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Alla esimerkit:

Lausunnon mukaan Ruokapalveluiden arvioinnissa on kilpailutuksen arvioituna yksikköhinnan vertailuhintana käytetty Länsi-Uudenmaan kilpailutuksen toiseksi ja kolmanneksi sijoittuneiden keskihintaa. Tämä ei Vaasan kaupungin näkemyksen mukaan edusta riittävää faktapohjaa, jotta johtopäätöksiä voidaan Pohjanmaan hyvinvointialueen osalta / TeeSe Botnian osalta tehdä.

Vastaavasti Siivouspalveluiden osalta vertailuaineistoa on tullut seuraavista kilpailutuksista; Pohde, Kruunupyy, Kainuu ja Soite. Myöskään tämä ei Vaasan kaupungin näkemyksen mukaan edusta riittävää faktapohjaa, jotta johtopäätöksiä voidaan Pohjanmaan hyvinvointialueen osalta / TeeSe Botnian osalta tehdä.

Selvityksen mukaan ruoka- ja siivouspalveluiden kilpailutuksella olisi saavutettavissa jopa 20 % - 30% kustannussäästöt (noin 8.4 milj. €) vuodesta 2026 lähtien. Epäselväksi jäi mm. miten säästö on laskettu, koska hinta- tai määrätietoja ei avattu. Epävarmaksi esimerkiksi ruokapalveluiden säästöjen kohdalla jäi, onko vertailu tehty suoritteilla vai aterioilla.

Vaihtoehto 1) – Jatketaan kolmella in house -yhtiöllä

Tällä vaihtoehdolla on luonnollisesti vähiten suorita vaikutuksia Vaasan kaupunkiin omistajana tai asiakkaana.

Mikäli tällä vaihtoehdolla jatketaan, on Vaasan kaupunki valmis keskustelemaan omistussuhteisiin liittyvästä muutoksesta, jossa omistusosuus suhteutetaan palveluostoihin – hallitusohjelmaan kirjatut raamit huomioiden ja yhtiöiden in house -asema turvaten. **Vaasan kaupunki olisi valmis neuvottelemaan osakekantansa osittaisesta myynnistä Pohjanmaan hyvinvointialueelle.**

Vaasan kaupunki ehdottaa lisäksi, että neuvotteluita voitaisiin käydä siitä, olisiko kolmen nykyisen in house -yhtiön välillä tehtävissä palveluiden järjestämiseen liittyviä muutoksia, joilla edelleen saavutetaan parempaa synergiaa ja kustannustehokkuutta kaikille osapuolille.

Vaihtoehto 2) - Toiminta keskitetään yhteen in house -yhtiöön

Selvityksessä esitetään yhtenä vaihtoehtona palveluiden keskittämistä **yhteen in house -yhtiöön**. Selvityksen mukaan *”Yksi in house -yhtiö voidaan muodostaa hyvinvointialueen kannalta käyttämällä jotain nykyistä yhtiötä, jonne liikkeenluovutuksella siirretään toiminnat, henkilökunta ja kalusto tasearvolla kahdesta muusta yhtiöstä. --- Hyvinvointialueen osakkeenomistus pitäisi nostaa tasolle, joka vastaa osuutta yhtiön laskutuksesta.”*

Mikä Hyvinvointialue ei päätyisi keskittämään siivous- ja ruokahuollon palveluita TeeSe Botnia Oy:lle, vähenisi selvityksen mukaan TeeSe Botnia Oy:n liikevaihdosta arviolta 41 %, eli 21 milj. €. Vastaavasti henkilöstöstä täytyisi vähentää noin 300 hlöä. Vähennettävän henkilöstön asema ei ole turvattu, vaikka henkilöstö siirrettäisiin toiselle in house -palveluntuottajalle ns. vanhoina työntekijöinä, sillä uusi palveluntuottaja sopeuttanee henkilöstömäärän tarpeeseensa oman kannattavuutensa varmistamiseksi (vrt. vaihtoehto 3:ssa esitetty tilanne).

Vaasan kaupunki ja muut TeeSe Botnian omistajiksi jäävät asiakkaat menettäisivät tässä muutoksessa lisäksi ison organisaation mukanaan tuomia synergiaetuja ja uhkana on, että palvelut kallistuisivat yhtiön omistajaksi jääville asiakkaille (mm. yleishallinto, tilat, järjestelmät jne.).

Toisaalta jos Pohjanmaan hyvinvointialue päätyisi keskittämään palvelunsa TeeSe Botnia Oy:lle, tulisi tämän järjestelyn vaikutukset muihin jäljelle jääviin omistajiin ja asiakkaisiin arvioida myös. Yhtenä merkittävänä asiana Vaasan kaupungille olisi, että mikäli omistusosuus suhteutetaan palveluostoihin, niin Vaasan kaupunki menettäisi tytäryhtiöaseman TeeSe Botnian suhteen. **Vaasan kaupunki on valmis keskustelemaan tästä vaihtoehdosta ja osakekaupasta Pohjanmaan hyvinvointialueen kanssa.**

Yhtenä käytännön haasteena on, että TeeSe Botnia Oy:n perustamisvaiheessa on jäänyt osakassopimus laatimatta, eli tarvittavat muutokset tulee neuvotella ns. puhtaalta pöydältä kaikkien TeeSe Botnian omistajien kanssa.

Neuvoteltava asia on myös selvityksen ehdotus, jonka mukaan liikkeenluovutuksella *”siirretään toiminnat, henkilökunta ja kalusto tasearvolla kahdesta muusta yhtiöstä.”* Liikkeenluovutuksen ehdot ja osakekauppahinnat tulee ts. neuvotella kaikkien osapuolien kanssa,

Pohjanmaan hyvinvointialue ei voi tätä in house- yhtiöiden eikä niiden omistajien puolesta linjata. Neuvottelut vaativat kaikissa omistajaorganisaatioissa myös omat toimielinkäsittelynsä, ja tähän täytyy aikataulu- ja riskienhallintamielessä varautua.

Vaihtoehto 3) - Palvelut hankitaan kilpailuttamalla

Vaasan kaupungin näkökulmasta kilpailuttaminen johtaisi pitkälle samoihin haasteisiin Vaasan kaupungin asiakkuuden ja omistajuuden osalta kuin se vaihtoehto, että palvelut siirtyisivät toiselle in house -toimijalle. Selvityksen mukaan:

”Teesen osalta liikevaihto vähenee 41% ja noin 300 henkilöä siirtyy liikkeenluovutuksella. Alerten osalta liikevaihto vähenee 25 % ja noin 50-65 henkilöä siirtyy liikkeenluovutuksella. Liikkeenluovutuksella henkilöstö siirtyy palvelutuottajille ns. vanhoina työntekijöinä nykyisellä työehtosopimuksella. Sopimuksen alkaessa palvelutuottaja käy YT-neuvottelut, jonka jälkeen tavoitemitoitusta ylittävä henkilöstömäärä irtisanotaan. Nykyisen työehtosopimuksen loppuessa työnantaja vaihtaa sen yrityksen tavanomaiseen työehtosopimukseen.”

TeeSe Botnian osalta henkilöstön työsuhdeturva ei siis ole turvattu, vaikka se liikkeenluovutuksella uudelle toimijalle siirrettäisiinkin.

Palveluiden kilpailuttamisella omistaja myös samalla luopuu ohjausvaikutuksestaan palveluntuottajan suhteen.

Toiminnan tehostaminen organisaatoratkaisusta riippumatta

Selvityksessä on analysoitu myös, miten toimintaa voidaan tehostaa organisaatorakenteesta riippumatta. Keinona oli nostettu esille valmistuskeittiöiden muuttaminen palvelukeittiöiksi, ruokapalvelun ja keskussairaalan sisälogistiikan henkilöstömitoitukset sekä henkilöstömitoituksen ja monipalvelun kehittäminen palvelukeittiöissä, jolloin laitoshuolto ottaa palvelukeittiön toimintaa itselleen esimerkiksi viikonloppuisin.

Tämän osalta kiinnostavaa olisi tietää, miten muuten toimintaa nähtäisiin voitavan kehittää laajemmin prosessinäkökulmasta. Onko selvitetty, miten nykyiset prosessit toimivat kokonaisuudessaan ja mitä säästöjä olisi saatavissa nykyisten operatiivisten prosessien kehittämisellä. Esim. valmistuskeittiöiden muuttaminen palvelukeittiöiksi on TeeSe Botnialle normaalia prosessien kehittämistä.

Käsittääksemme Pohjanmaan hyvinvointialue ei olisi käynyt TeeSe Botnian kanssa Siivouspalveluiden osalta läpi sopimuskokonaisuuksia eikä palvelujen sisältöä. Miten selvityksen mukaan Pohjanmaan hyvinvointialue pystyy kilpailuttamaan Siivouspalvelut tarkoituksenmukaisesti, kun nykyistä palvelusisältöä ei ole kuvattu. Onko prosessien tehostamisen osalta voitu selvityksessä myöskään tehdä riittävää analyysia tilanteessa, jossa ainakin Siivouspalveluiden palvelusisältö on Pohjanmaan hyvinvointialueen ja TeeSe Botnian välillä täsmentymätön. Onko selvityksessä esitetty yhtenä vaihtoehtona sitä, että perattaisiin TeeSe Botnian ja Pohjanmaan hyvinvointialueen väliset prosessit ja todennettaisiin siinä työssä ilmenevät prosessien tehostamisen mahdollisuudet. **Vaasan kaupunki ehdottaa harkittavaksi esitystä, jossa TeeSe Botnialle annettaisiin toimeksianto tehdä niitä säästö- ja tehostamistoimenpiteitä, joihin selvitys nojaa. Käytännössä toimenpiteiden toteutusvuosi olisi 2025 ja seurantavuosi olisi 2026.**

Palveluiden siirtäminen omaan tuotantoon

Selvityksessä on analysoitu myös vaihtoehto, jossa palvelut siirrettäisiin Pohjanmaan hyvinvointialueen omaan tuotantoon. Selvityksen mukaan tämä ei tule edullisemmaksi kuin in house -tuotanto johtuen työehtosopimuksesta. Toinen omaa tuotantoa vaikeuttava tekijä on tukipalvelujen tuotantoon liittyvien järjestelmien ja hallinnollisen rakenteen puuttuminen.

Vaasan kaupunki tunnistaa vastaavat haasteet sen analysoidessa vastaavaa vaihtoehtoa.

Johtopäätös:

Vaasan kaupungille toimitetun konsulttiselvityksen tiivistelmän perusteella ei ole mahdollista arvioida konsulttiselvitystä, sen sisältöä, esitettyjen arvioiden paikkansapitävyyttä tai tarkkuutta. Materiaali on niin suppea, ettei perusteellisen vastauksen edellytyksiä ole. Konsulttiselvityksen tiivistelmän perusteella mikä tahansa tehtävä johtopäätös osoittautuu virheelliseksi, sillä konsultinkin mukaan tietojen luotettavuudessa on suuria epävarmuustekijöitä, tunnistettuja ja tunnistamattomiakin virheitä.

Selvityksestä ei ilmene, millä keinoin säästöihin on tarkoitus päästä ja miten säästöt vaikuttavat palvelunlaatuun ja muihin omistajiin / asiakkaisiin. Arvioidut säästöjen saavuttamisen aikataulut vaikuttavat hyvin optimistisilta.

Lisäksi tulee huomioida, että TeeSe Botnia Oy tuottaa Siivous- ja ruokapalveluiden lisäksi myös logistiikka ja hankintapalveluita. Selvityksestä ei ilmene, mikä näiden palveluiden kohdalo olisi.

Huoltovarmuus on asia, joka tulee myös ottaa huomioon. TeeSe Botnia on Pohjanmaan hyvinvointialueen suurin palvelutuottaja ruoka- ja puhdistuspalveluissa. Se pystyy tuottamaan asiakkailleen tukipalveluita myös poikkeusoloissa, kuten voitiin todeta koronapandemian aikana.

Selvityksen yhteenvedosta ei myöskään selviä, miten on arvioitu mahdollisten omistusosuuksien uudelleenjärjestelyitä hallitusohjelmaan kirjatun In house lainsäädännön muutoksen osalta (vaatimus 10 % omistusosuudesta).

Vaasan kaupunki kiittää mahdollisuudesta kommentoida selvitystä ja toivoo, että Vaasan kaupungin lausunnossaan esille nostamat seikat ja ehdotukset otetaan Pohjanmaan hyvinvointialueen päätöksenteossa huomioon.

Vaasassa 13.1.2025

Tomas Häyry

Kaupunginjohtaja